

Examen VMBO-GL en TL

2012

tijdvak 1
vrijdag 25 mei
13.30 - 15.30 uur

economie CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 47 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 57 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Help, het voedsel wordt duurder

Bij de beantwoording van de vragen 1 tot en met 6 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 in de bijlage.

De afgelopen jaren is de prijs van voedsel wereldwijd flink gestegen. Zo is het dagelijks brood voor velen niet meer te betalen. Vooral de mensen in ontwikkelingslanden worden hierdoor hard getroffen. In een aantal landen hebben de prijsstijgingen geleid tot rellen en stakingen in de grote steden. Hongersnood dreigt.

Gebruik informatiebron 1.

- 1p 1 Stel dat we de hoeveelheid graan in 2011 over alle mensen gelijk verdelen. Hoeveel kilo graan is er dan voor iedereen beschikbaar in dat jaar?
- A 0,154 kilo
  - B 0,160 kilo
  - C 154,2 kilo
  - D 160,8 kilo
  - E 154.215 kilo
  - F 160.820 kilo
- 1p 2 In ontwikkelingslanden hebben mensen in de steden meer last van stijgende voedselprijzen dan mensen die op het platteland wonen.
→ Geef hiervoor een verklaring.
- 1p 3 Mais wordt, behalve als voedsel, ook gebruikt om er een soort benzine (biobrandstof) van te maken. De productie van gewassen voor biobrandstof wordt gezien als één van de oorzaken van de dreigende hongersnood. Hieronder staan drie verschijnselen:
- 1 grond voor voedselproductie wordt schaarser
  - 2 voedselaanbod daalt
  - 3 voedselprijzen stijgen
- Zet de verschijnselen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtegang ontstaat.
- A productie van gewassen voor biobrandstof → 1 → 2 → 3 → hongersnood
  - B productie van gewassen voor biobrandstof → 1 → 3 → 2 → hongersnood
  - C productie van gewassen voor biobrandstof → 2 → 1 → 3 → hongersnood
  - D productie van gewassen voor biobrandstof → 2 → 3 → 1 → hongersnood
  - E productie van gewassen voor biobrandstof → 3 → 1 → 2 → hongersnood
  - F productie van gewassen voor biobrandstof → 3 → 2 → 1 → hongersnood

- 1p **4** Een aantal regeringen van landen waar graan geproduceerd wordt, wil handelsbelemmerende maatregelen treffen. Daardoor blijft er meer graan over voor de eigen bevolking. Op welke manier kunnen de regeringen dat doen?
- A** door het instellen van een exportbelasting
  - B** door het instellen van een exportsubsidie
  - C** door het instellen van importquota
  - D** door het instellen van invoerrechten
- 1p **5** Investeren in de landbouw heeft lange tijd geen prioriteit gehad. De brutowinstmarges op voedselprijzen waren laag. Maar door de gestegen voedselprijzen lijkt het nu wel interessant te worden om in de landbouw te investeren.
- Waarom kunnen investeringen in de landbouw bij een hoge voedselprijs op de wereldmarkt aantrekkelijker zijn dan bij een lage voedselprijs op de wereldmarkt?
- 1p **6** Ook binnen de Verenigde Naties was men ongerust over de hoge voedselprijzen. Toch zei een woordvoerder van de Verenigde Naties: “Doordat de hoge voedselprijzen ook leiden tot investeringen in de landbouw, hebben wij goede hoop dat op wat langere termijn de voedselprijzen zullen dalen.”
- Geef een argument dat deze woordvoerder van de Verenigde Naties voor zijn uitspraak kan gebruiken.

Help, het voedsel wordt duurder

Informatiebron 1

jaar	graanproductie in tonnen*	aantal mensen op de wereld
2010	1.002.400.000	6,5 miljard
2011	1.077.500.000	6,7 miljard

* een ton = 1.000 kg

bron: www.fao.org

Kinderen: leveren ze iets op?

Bij de beantwoording van de vragen 7 tot en met 13 moet je soms gebruikmaken van informatiebronnen 2, 3 en 4 in de bijlage.

Petra Doesburg is een alleenstaande moeder. Nadat ze een tijdje een uitkering heeft gehad, heeft ze weer een baantje gevonden. Per 1 januari 2008 begint ze als secretaresse bij een bedrijf in verpakkingsmaterialen. Dit betekent echter wel dat haar kinderen naar de kinderopvang moeten. Niels (3) en Karin (1) gaan naar kinderdagverblijf Ukkepukkie. Gelukkig betalen de overheid en de werkgever mee: de kinderopvangtoeslag.

Gebruik informatiebron 2.

- 1p 7 De overheidsbijdrage in de kinderopvangtoeslag werkt nivellerend.
→ Laat met behulp van de informatiebron zien dat dit het geval is.

Gebruik informatiebron 3.

- 1p 8 De twee kinderen van Petra maken elk 130 uur per maand gebruik van de kinderopvang, waarvan elk 8 uren tussen 18.00 en 19.00 uur. Hoeveel betaalt Petra per maand voor de kinderopvang?
- A € 793
B € 805,40
C € 1.586
D € 1.610,80

Gebruik informatiebron 2, 3 en 4.

- 2p 9 Petra krijgt kinderopvangtoeslag. Haar toetsingsinkomen bedraagt € 20.000 per jaar.
→ Laat met behulp van een berekening zien dat de totale kinderopvangtoeslag die Petra per maand ontvangt € 1.519,92 is. Schrijf je berekening op.

Doe het zo:

Overheidsbijdrage:		
Niels: 130 uur × € ..... × ..... % =	€	
Karin: 130 uur × € ..... × ..... % =	€ ..... +	
Overheidsbijdrage totaal		€ .....
Werkgeversbijdrage:		
260 uur × € ..... × 1/3 =		€ ..... +
		€ 1.519,92

- 1p **10** Petra heeft het volgende stukje in de krant gelezen over de hoge uitgaven voor de kinderopvang. Er stond:

Er is een begrotingsoverschot van 3,4 miljard euro.
Sommige politieke partijen willen dat er meer geld begroot wordt voor de kinderopvang.

Wat zou in bovenstaande situatie het gevolg kunnen zijn als er 1 miljard euro meer begroot wordt voor de kinderopvang?

- A De overheidsschuld daalt sneller dan verwacht.
- B De staatsschuld neemt zeker toe.
- C Het begrotingsoverschot wordt kleiner dan verwacht.
- D Het te betalen bedrag aan rente over de staatsschuld neemt toe.

- 1p **11** In de krant komen verschillende economen aan het woord. Volgens een aantal hiervan moet de kinderopvang gratis worden. Volgens deze economen zal gratis kinderopvang uiteindelijk ook een positieve invloed op de rijksbegroting hebben. Hieronder staan drie tussenstappen.

- 1 er wordt meer loon betaald
- 2 er wordt meer belasting afgedragen
- 3 meer vrouwen gaan betaald werk verrichten

In welke regel staan de tussenstappen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtengang ontstaat?

- A gratis kinderopvang → 1 → 2 → 3 → rijksbegroting wordt positief beïnvloed
- B gratis kinderopvang → 1 → 3 → 2 → rijksbegroting wordt positief beïnvloed
- C gratis kinderopvang → 2 → 1 → 3 → rijksbegroting wordt positief beïnvloed
- D gratis kinderopvang → 2 → 3 → 1 → rijksbegroting wordt positief beïnvloed
- E gratis kinderopvang → 3 → 1 → 2 → rijksbegroting wordt positief beïnvloed
- F gratis kinderopvang → 3 → 2 → 1 → rijksbegroting wordt positief beïnvloed

- 1p **12** Men verwacht in de toekomst krapte op de arbeidsmarkt. Voorstanders van gratis kinderopvang denken dat gratis kinderopvang een oplossing kan zijn voor deze krapte.

→ Leg uit hoe gratis kinderopvang een oplossing kan zijn voor de krapte op de arbeidsmarkt.

- 1p **13** Voor 44% van de Nederlanders zijn de kosten van de kinderopvang van invloed op het aantal dagen dat ze per week werken. Dit geldt voornamelijk voor laagopgeleiden. Dat blijkt uit Het Nationale Werkonderzoek van vacaturesite JobTrack.

→ Leg uit waarom de kosten van de kinderopvang voor laagopgeleiden belangrijker zullen zijn dan voor hoogopgeleiden.

Kinderen: leveren ze iets op?

Informatiebron 2

Overheidsbijdrage kinderopvangtoeslag

toetsingsinkomen in euro's		voor het kind met de meeste opvanguren	voor de andere kinderen
van	tot en met		
0	18.052	63,20%	63,20%
18.053	19.178	62,30%	63,20%
19.179	21.432	61,90%	63,10%
21.433	23.685	61,10%	63,10%
23.686	26.023	59,70%	63,00%

De overheidsbijdrage is een percentage van het maximumuurtarief.

Informatiebron 3

Tarief Ukkepukkie:

Uurtarief : € 6,10

Uren tussen 18.00 en 19.00: € 7,65

Informatiebron 4

Hoe is de kinderopvangtoeslag 2008 opgebouwd?

De kinderopvangtoeslag die u van de belastingdienst krijgt, bestaat uit de volgende twee delen:

- 1 De overheidsbijdrage. Deze bijdrage is afhankelijk van uw toetsingsinkomen en van het aantal uren dat uw kinderen worden opgevangen.
- 2 Als u werkt: de werkgeversbijdrage. Die keert de belastingdienst uit als extra toeslag. Dit bedrag is niet afhankelijk van uw inkomen, maar van uw uitgaven voor kinderopvang. De werkgeversbijdrage is 1/3e deel (33,3%) van de kosten van kinderopvang.

Maximumuurtarief

Het maximumuurtarief is € 6,10. Dit betekent dat de kinderopvangtoeslag wordt berekend over maximaal € 6,10. Is uw kinderopvang duurder, dan krijgt u over het deel boven het maximumuurtarief geen kinderopvangtoeslag. Is uw kinderopvang goedkoper, dan krijgt u over dat lagere uurtarief kinderopvangtoeslag.

Lekker eerlijk!

Bij de beantwoording van de vragen 14 tot en met 20 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 5 in de bijlage.

Fairtrade chocola was er natuurlijk al, maar je moest er vaak wel naar zoeken. Daar komt nu verandering in. Sinds enkele jaren is Verkade helemaal overgestapt op eerlijke cacao bonen met het Max Havelaar keurmerk voor Fairtrade. "We zijn het eerste A-merk bedrijf in de wereld dat deze stap zet", zegt algemeen directeur Bart Merkus trots.

Gebruik informatiebron 5.

- 1p **14** In de informatiebron gaat het over Fairtrade. 'Fair trade' betekent letterlijk eerlijke handel. Van eerlijke handel is volgens Max Havelaar pas sprake als er een vaste minimumprijs wordt vastgesteld.
→ Wie hebben er voordeel van een minimumprijs: de cacao boeren of de consumenten? Geef een argument voor je keuze.
- 1p **15** De handel in Fairtrade cacao is in 2010 met 1.500 ton gestegen. Dat is een stijging van 20% ten opzichte van 2009. Hoe groot was de totale handel in Fairtrade cacao in 2009?
A 1.530 ton
B 7.500 ton
C 9.000 ton
D 30.000 ton
- 1p **16** Eerlijke cacao is duurder dan 'gewone' cacao.
→ Wat kan de oorzaak zijn dat eerlijke cacao duurder is?
- 1p **17** Een Verkade reep kostte vroeger 80 eurocent in de winkel, tegenwoordig 95 eurocent.
→ Hoeveel procent is een Verkade reep duurder geworden? Schrijf je berekening op.
- 1p **18** Verkade hoopt dat ondanks de hogere prijs de consumenten voor haar chocoladerepen zullen kiezen. Zij gaat er van uit dat niet alleen de prijs doorslaggevend is bij de keuze van een chocoladereep. Ook de smaak is van belang. Verder zal voor veel consumenten meespelen dat het om eerlijke chocolade gaat.
→ Noem naast de genoemde motieven nog een motief dat een consument kan hebben om juist voor de repen van Verkade te kiezen.
- 2p **19** Verkade neemt een groot risico door als eerste A-merk over te stappen naar de duurdere, eerlijke cacao.
→ Leg uit waarom dit een risico is. Gebruik hierbij het begrip marktaandeel.

Verkade wil meer duurzaam ondernemen. Dit uit zich onder andere in verschillende milieubesparende maatregelen én de inkoop van eerlijke cacao en suiker voor alle chocoladeproducten van Verkade.

- 1p **20** Sommige mensen zijn kritisch over de nieuwe koers van Verkade. “Het gaat Verkade niet om eerlijke handel, maar om een stijging van de omzet”, aldus deze mensen. Andere mensen zeggen: “Ja, Verkade zal best meer omzet willen bereiken. Dat lukt echter niet zomaar met die eerlijke cacao. Als je meer omzet wilt behalen, is het niet genoeg de prijzen te verhogen. De afzet zal namelijk dalen.”
- Verkade wil met de eerlijke cacao meer omzet behalen. Wat moet er dan met de afzet in verhouding tot de prijs gebeuren? Gebruik in je antwoord het begrip ‘procentueel’ of ‘in verhouding’.

Informatiebron 5

Max Havelaar keurmerk voor Fairtrade

Sinds de oprichting van Stichting Max Havelaar in 1988 is Max Havelaar hét keurmerk voor Fairtrade (eerlijke handel). Het Fairtrade-systeem richt zich op kleine boeren in ontwikkelingslanden. Het keurmerk van de stichting Max Havelaar geeft aan dat de boeren voor hun producten een eerlijke prijs hebben ontvangen. Zo'n eerlijke prijs is volgens Max Havelaar een kostendekkende minimumprijs. Dat werkt als volgt:

De Fairtrade prijs volgt gewoon de prijsontwikkeling op de wereldmarkt. Maar als deze marktprijs zo ver daalt dat de redelijke kosten van een duurzame productiewijze niet meer worden gedekt, hanteert het Fairtrade-systeem een vaste minimumprijs.

Eens komt de tijd

Bij de beantwoording van de vragen 21 tot en met 26 moet je soms gebruikmaken van informatiebronnen 6 en 7 in de bijlage.

Het aantal ouderen in Nederland neemt toe. In 2030 zijn ongeveer 4 miljoen Nederlanders ouder dan 65 jaar. Dat is bijna een kwart van de bevolking. Deze vergrijzing heeft op veel terreinen gevolgen voor onze maatschappij. Veel mensen vinden dat onze regering ons daarop zal moeten voorbereiden.

- 1p **21** Mensen sparen niet voor hun AOW. Werkende mensen betalen voor de mensen die nu AOW ontvangen. De AOW dreigt in de toekomst onbetaalbaar te worden.
→ Leg uit waarom de AOW in de toekomst onbetaalbaar dreigt te worden.
- 1p **22** Er is zelfs sprake van 'dubbele vergrijzing'. Dit houdt in dat binnen de groep 65-plussers de groep 80-plussers het meest stijgt.
Waarom is de dubbele vergrijzing voor de maatschappij een groot probleem?
A De uitvaartkosten voor 80-plussers zijn hoger.
B De vakantiekosten voor 80-plussers zijn hoger.
C De werkloosheidsuitkeringen voor 80-plussers zijn hoger.
D De zorgkosten voor 80-plussers zijn hoger.
- 1p **23** Bij veel ouderen gaat het inkomen op 65-jarige leeftijd omlaag. Zij moeten rondkomen van een klein pensioen en de AOW.
Welke uitspraak is juist?
A De AOW is een voorbeeld van een sociale voorziening.
B De AOW is een voorbeeld van een volksverzekering.
C Het pensioen is een voorbeeld van een sociale voorziening.
D Het pensioen is een voorbeeld van een volksverzekering.

Peter (68) en Tessa (67) zijn op leeftijd. Hun kinderen zijn de deur uit en hun woning werd voor hen te groot. Toen ze de kans kregen een appartement te huren, grepen ze die met beide handen aan. Hun oude huis werd verkocht. Netto hielden ze daar € 120.000 aan over. De helft van dit bedrag ging naar de kinderen en de rest ging naar de spaarbank. De huur van het nieuwe appartement bedraagt € 580 per maand.

Gebruik informatiebron 6.

- 2p **24** Peter en Tessa merken dat de kosten van levensonderhoud steeds toenemen. Zo zijn hun dagelijkse uitgaven gestegen naar € 60 per persoon per week.
→ Hoeveel procent van hun AOW (met heffingskorting) geven Peter en Tessa nu ieder afzonderlijk per maand uit aan dagelijkse uitgaven? Schrijf je berekening op en rond je antwoord af op hele procenten.

Gebruik informatiebron 7.

- 2p **25** Peter en Tessa ondervinden dat het leven voor hen duurder is geworden. Zij kunnen zich niet alles meer veroorloven, zoals in de tijd dat Peter nog werkte. Gelukkig bestaat er de mogelijkheid huurtoeslag aan te vragen. Het gezamenlijke inkomen van Peter en Tessa bedraagt € 1.925 per maand. De huur van het nieuwe appartement bedraagt € 580 per maand.
→ Hebben Peter en Tessa recht op huurtoeslag ?
Geef voor elk onderdeel aan of ze in aanmerking komen of niet.
Doe het zo:
Huur: voldoet wel/niet aan de eis, want:
Inkomen: voldoet wel/niet aan de eis, want:
Vermogen: voldoet wel/niet aan de eis, want:
Conclusie: Ze hebben wel/geen recht op huurtoeslag:
Geef bij het onderdeel Vermogen door middel van een berekening aan waarom er wel of niet aan de eis wordt voldaan. Schrijf deze berekening op.

- 1p **26** Het pensioen van Peter en Tessa wordt niet aangepast aan de inflatie. Het pensioenfonds kan dat niet betalen. Peter en Tessa vinden dat de mensen die nog werken dan maar meer pensioenpremie moeten betalen. Volgens de directeur van het pensioenfonds kan dat niet: "Het koopkrachtbehoud van gepensioneerden gaat dan ten koste van het netto-inkomen van werknemers."
→ Geef een verklaring voor de uitspraak van de directeur.

Eens komt de tijd

Informatiebron 6

Hoogte AOW

Bedragen per persoon per maand:

categorie	netto per persoon per maand
alleenstaande:	
met heffingskorting	€ 939,12
zonder heffingskorting	€ 780,87
gehuwden/samenwonenden; beide partners 65 jaar of ouder:	
met heffingskorting	€ 647,16
zonder heffingskorting	€ 538,41

Informatiebron 7

Huurtoeslag

Kan ik huurtoeslag krijgen?

Huur: Voor de huurtoeslag moet uw huur lager zijn dan € 630 per maand.

Inkomen: uw inkomen mag niet hoger zijn dan € 20.600 per jaar als u alleen bent, of € 27.950 als u samenwoont. Bent u 65 of ouder? Dan is het maximuminkomen € 18.525 als u alleen woont, of € 24.625 als u samenwoont.

Vermogen: uw vermogen mag niet hoger zijn dan onderstaande bedragen.

uw situatie	maximaal vermogen per persoon
u bent jonger dan 65	€ 20.315 + voor elk minderjarig kind € 2.715
u bent 65 jaar of ouder en uw inkomen is lager dan € 13.744	€ 47.207
u bent 65 jaar of ouder en uw inkomen ligt tussen € 13.744 en € 19.119	€ 33.761
u bent 65 jaar of ouder en uw inkomen is hoger dan € 19.119	€ 20.315

Dirk wil een nieuwe auto

Bij de beantwoording van de vragen 27 tot en met 33 moet je soms gebruikmaken van informatiebronnen 8, 9, 10 en 11 in de bijlage.

Dirk, een alleenstaande vader van 48 jaar, oriënteert zich op een andere auto. Nadat hij een aantal autodealers heeft bezocht, is de keus gevallen op een Delta Cabrio. Dirk heeft alleen één probleem: hij heeft niet genoeg spaargeld om de auto te kunnen kopen. Volgens de autoverkoper is dit niet zo'n groot probleem. De Delta Cabrio kan Dirk kopen door geld te lenen bij de autodealer.

- 2p 27 Dirk wil eerst een overzicht hebben om te bepalen hoeveel hij per maand kan uitgeven aan een lening. Dit is de kredietruimte. Deze kan worden bepaald met behulp van onderstaand schema.

Dirk heeft een netto inkomen van € 2.200 per maand. Hij betaalt € 400 huur per maand. Dirk heeft een dochter, Janet, van 16 jaar. De kosten voor levensonderhoud bedragen € 120 per week.

→ Hoeveel is de kredietruimte? Gebruik onderstaand schema en schrijf op je antwoordblad de ontbrekende bedragen.

Doe het zo:

a =

b =

a - b =

Berekening kredietruimte per maand

Inkomsten per maand:	
Netto inkomen	€ 2.200
Netto inkomen partner	€
Totaal inkomsten a	€

Uitgaven per maand:	
Huur	€ 400
Hypotheek	€
Kosten levensonderhoud	€
Kosten kinderen	€ 55
Alimentatie	€
Totaal uitgaven b	€
Kredietruimte: a - b	€

Gebruik informatiebron 8.

- 1p **28** Hoeveel kan Dirk maximaal lenen? Maak gebruik van het antwoord op vraag 27. Als je dat antwoord niet gevonden hebt, gebruik dan € 1.800.
- 1p **29** De autodealer zal Dirk niet zomaar geld uitlenen, hoewel Dirk wel de benodigde kredietruimte heeft. De autodealer kijkt ook naar de looptijd van de financiering in verhouding tot de levensduur van de auto.
→ Waarom is het ook voor Dirk van belang dat gelet wordt op de looptijd van de lening en de levensduur van de auto?

Prijs inclusief rijklaar maken € 32.000

Gebruik informatiebron 9.

- 2p **30** Dirk besluit de Delta Cabrio, die hierboven staat afgebeeld, te kopen. Hij kan zijn oude auto inruilen. Daarvoor krijgt hij nog € 4.000. Die wil hij gebruiken als aanbetaling. Het ontbrekende bedrag kan Dirk lenen.
→ Hoeveel (krediet)kosten moet Dirk over de hele looptijd betalen? Schrijf je berekening op.
- 1p **31** Dirk bespreekt de aankoop van de auto met zijn dochter. “De aanschaf van de auto met geleend geld heeft gevolgen voor jouw uitgavenpatroon”, zegt zijn dochter Janet.
Tot welk soort uitgaven behoren de maandelijkse termijnen die Dirk aan de autodealer betaalt?
De maandelijkse termijnen behoren tot de
- A dagelijkse uitgaven
  - B huishoudelijke uitgaven
  - C incidentele uitgaven
  - D vaste lasten

Gebruik informatiebron 10.

- 1p **32** Janet vindt dat haar vader er niet verstandig aan doet om de auto te kopen met geleend geld. Zij zegt: “Er staat wel dat je geen financiële ‘verrassingen’ tegenkomt aan het einde van de looptijd, als je bij de volgende koop weer je auto wilt inruilen. Maar aan het einde van de looptijd kun je toch mooi wel een financiële verrassing hebben!”

Wanneer zal er sprake zijn van een financiële ‘verrassing’ voor Dirk?

- A** Als de inruilwaarde groter is dan de restschuld.
- B** Als de restschuld groter is dan de inruilwaarde.
- C** Als de restschuld groter is dan de slottermijn.
- D** Als de slottermijn groter is dan de restschuld.

Gebruik informatiebron 11.

- 1p **33** Janet zegt: “Dat garantiocertificaat is vooral bedoeld als klantenbinding.”
→ Geef een argument voor de mening van Janet.

Dirk wil een nieuwe auto

Informatiebron 8

Kredietruimte en maximaal krediet

kredietruimte	maximaal krediet
€ 1.000	€ 31.000
€ 1.250	€ 41.000
€ 1.500	€ 52.000
€ 1.750	€ 64.000
€ 2.000	€ 77.000
€ 2.250	€ 91.000
€ 2.500	€ 105.000

Indien de kredietruimte tussen twee bedragen in ligt, moet je uitgaan van het laagste bedrag.

Informatiebron 9

Kredietsom met looptijd van 3 jaar

kredietsom	maandlast	looptijd
€ 26.000	€ 848	36 maanden
€ 27.000	€ 880	36 maanden
€ 28.000	€ 913	36 maanden
€ 29.000	€ 946	36 maanden
€ 30.000	€ 979	36 maanden
€ 31.000	€ 1.011	36 maanden
€ 32.000	€ 1.043	36 maanden
€ 33.000	€ 1.076	36 maanden
€ 34.000	€ 1.109	36 maanden

Informatiebron 10

Het DELTA CABRIO Persoonlijk Plan Hoge inruilwaarde, lage maandlasten

Het DELTA CABRIO Persoonlijk Plan is afgestemd op de hogere restwaarde¹⁾ en de langere gebruiksduur van uw CABRIO. Dat biedt veel voordelen! De hogere restwaarde geeft een hoge slottermijn²⁾ die wordt vertaald naar lage maandbedragen. Hoe dat kan? Heel eenvoudig: u betaalt geen aflossing over de restwaarde van uw CABRIO, alleen rente. De inruilwaarde³⁾ van uw CABRIO zal ruim voldoende zijn, om het bedrag dat aan het einde van de looptijd nog openstaat, de restschuld⁴⁾, te betalen. Dus geen financiële 'verrassingen' aan het einde van de looptijd.

- noot 1 Restwaarde: de geschatte verkoopwaarde van een voertuig aan het einde van de gebruiksduur.
- noot 2 Slottermijn: de laatste termijnbetaling van een lening
- noot 3 Inruilwaarde: het geld dat u van de dealer terugkrijgt als u uw oude auto inruilt voor een nieuwe. Dit bedrag kan hoger of lager zijn dan de restwaarde, afhankelijk van het moment van inruilen.
- noot 4 Restschuld: het bedrag dat nog betaald moet worden na afloop van de looptijd van een lening.

Informatiebron 11

Inruilwaarde Garantiebewijs

Bij uw DELTA CABRIO Persoonlijk Plan financiering voor een nieuwe CABRIO kan uw dealer het Inruilwaarde Garantiebewijs afgeven. Dit geeft u een gegarandeerde inruilwaarde bij aanschaf van uw volgende CABRIO. Het DELTA CABRIO Persoonlijk Plan houdt dus al rekening met uw volgende CABRIO en dat geeft zekerheid! Vraag ernaar bij uw dealer.

De commissie Bakker

Bij de beantwoording van de vragen 34 tot en met 40 moet je soms gebruikmaken van informatiebronnen 12 en 13 in de bijlage.

De minister van sociale zaken en werkgelegenheid wilde een versoepeling van het ontslagrecht: bedrijven konden dan makkelijker werknemers ontslaan. Veel politieke partijen en de vakbonden waren fel tegen het voorstel van de minister.

- 1p **34** Een bedrijf kan op twee manieren een werknemer ontslaan: via de (kanton)rechter of via het UWV/WERKbedrijf (vroeger CWI). Naast het verlenen van een ontslagvergunning heeft het UWV/WERKbedrijf nog meer functies. Wat is een andere functie van het UWV/WERKbedrijf?
- A** De hoogte van de inhoudingen op het brutoloon bepalen.
  - B** Het bepalen van de hoogte van het minimumloon.
  - C** Het regelen van de werkloosheidsuitkering.
  - D** Veranderingen in de werkloosheidswet aanbrengen.
- 1p **35** Volgens de minister is het versoepelen van het ontslagrecht niet alleen goed voor bedrijven, maar ook voor werklozen: de duur van de werkloosheid zal korter zijn.
- Geef een argument voor de mening van de minister.

Tussen de minister en enkele politieke partijen bestond een meningsverschil over het voorstel. Daarom werd er een commissie benoemd: de commissie Bakker. De commissie kreeg twee opdrachten.

- Onderzoeken hoe een groter deel van de beroepsbevolking aan het werk zal kunnen gaan. Het doel: een arbeidsparticipatie van 80%. Dat betekent dat 80% van de potentiële beroepsbevolking een betaalde baan heeft.
- Onderzoeken hoe men werknemers meer uren kan laten werken.

Gebruik informatiebron 12.

- 1p **36** Stel dat iedereen die wilde en kon werken in 2007 ook daadwerkelijk een betaalde baan had. Is de doelstelling van een arbeidsparticipatie van 80% dan gehaald?
- A** Ja, de arbeidsparticipatie wordt dan 82%.
  - B** Ja, de arbeidsparticipatie wordt dan 87%.
  - C** Nee, de arbeidsparticipatie wordt dan 73%.
  - D** Nee, de arbeidsparticipatie wordt dan 78%.
- 1p **37** In het rapport van de commissie Bakker staat: “In 2016 werken er 8,0 miljoen mensen op een beroepsbevolking van 10 miljoen mensen. De participatie is 80 procent. In 2040 is de beroepsbevolking nog maar 9 miljoen. Bij een participatie van 80 procent werken dan dus nog maar 7,2 miljoen mensen. De economie moet dan dus met 800.000 mensen minder draaien dan in 2016. Bovendien zal de nationale productie moeten toenemen.”
- Vul bij (A) het juiste woord in om de onderstaande zin kloppend te maken.
Kies uit: de arbeidsproductiviteit; het aantal vacatures; de vraag naar personeel; de werkloosheid.
Schrijf het antwoord op je antwoordblad.

Als de economie in 2040 met 800.000 mensen minder moet draaien en de nationale productie zal ook nog moeten stijgen ten opzichte van 2016, dan zal ... (A) ... flink moeten stijgen.

Gebruik informatiebron 13.

- 2p **38** De commissie heeft in haar rapport een schema gemaakt van de stromen op de arbeidsmarkt. Je ziet de weergave in informatiebron 13.
Op deze arbeidsmarkt ziet de commissie 4 problemen.

- 1 In Nederland staat een groep van 900.000 mensen onvrijwillig langs de kant.
- 2 We werken veel in (kleine) deeltijdbanen.
- 3 De arbeidsmarkt voor ouderen zit op slot.
- 4 Opleidingen sluiten niet goed aan op de arbeidsmarkt.

→ Zet bij het nummer van de bovengenoemde problemen de juiste letter van de pijlen.

Gebruik elke letter maar 1 keer.

Doe het zo: neem het onderstaande over op je antwoordblad en vul in.

- Probleem 1 hoort bij pijl ..... (a,b,c,d)
Probleem 2 hoort bij pijl ..... (a,b,c,d)
Probleem 3 hoort bij pijl ..... (a,b,c,d)
Probleem 4 hoort bij pijl ..... (a,b,c,d)

Gebruik informatiebron 13.

- 1p **39** Probleem 4 uit vraag 38 leidt soms tot werkloosheid.

→ Is deze werkloosheid conjunctureel of structureel? Verklaar je antwoord.

Na het uitbrengen van het rapport werd besloten het ontslagrecht niet te versoepelen. Maar de commissie kwam natuurlijk nog met andere voorstellen.

Gebruik informatiebron 13.

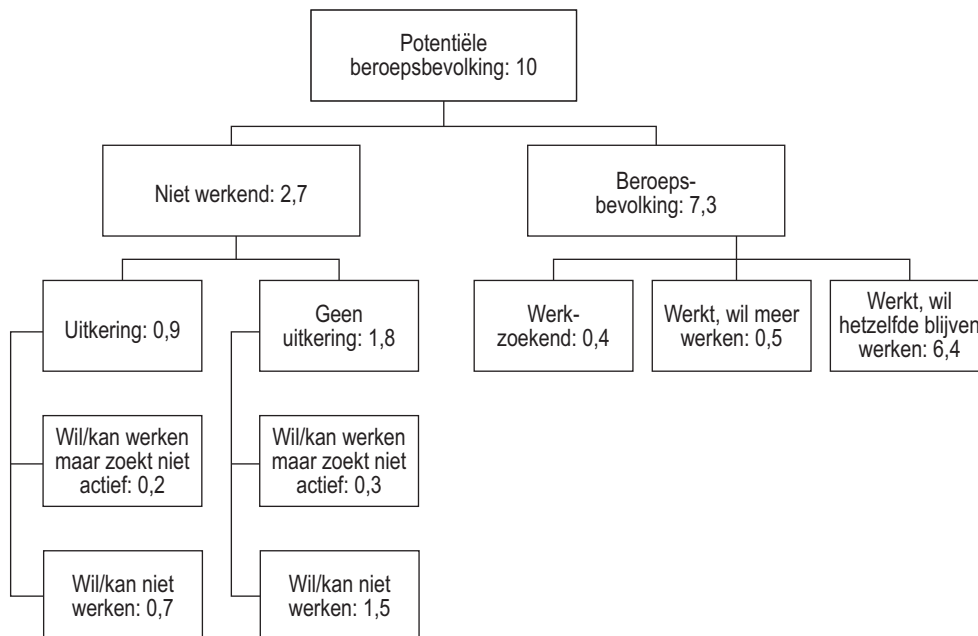
- 2p **40** De bedoeling van de commissie is om zo snel mogelijk meer mensen aan het werk te krijgen. In het schema betekent dit mensen van buiten naar binnen de cirkel halen. De commissie doet maar liefst 42 voorstellen om dit doel te bereiken. Jij moet nu zelf 2 maatregelen verzinnen.

→ Kies uit het schema 2 pijlen. Bedenk bij één van de pijlen een financiële maatregel om meer mensen binnen de cirkel te krijgen en bij de andere pijl een niet-financiële maatregel. Je mag zelf beslissen welke. Geef een verklaring waarom deze maatregelen zullen werken.

De commissie Bakker

Informatiebron 12

Potentiële beroepsbevolking, 20-65 jaar*, situatie 2007.
alle getallen x 1 miljoen

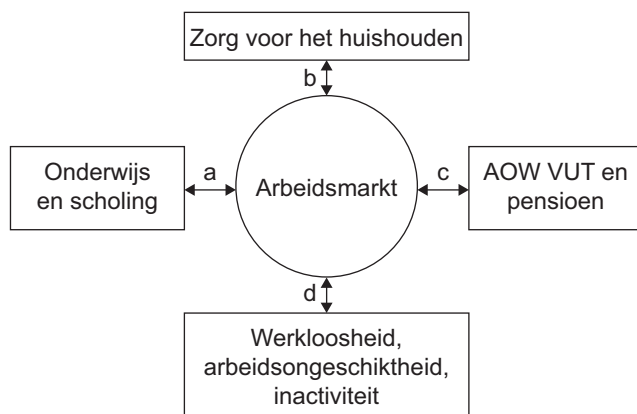

* In tegenstelling tot de gebruikelijke definitie gebruikt de commissie Bakker 20-65 jaar in plaats van 15-65 jaar.

bron: CBS, 2006

Informatiebron 13

Stromen op de arbeidsmarkt

bron: ROA

Privé bellen op het werk stijgt

Bij de beantwoording van de vragen 41 tot en met 47 hoef je geen gebruik te maken van informatiebronnen in de bijlage.

Edwin is eigenaar van een administratiekantoor. Hij heeft 10 mensen in dienst die allemaal 5 dagen per week werken. Het afgelopen jaar is de arbeidsproductiviteit gedaald ten opzichte van het jaar daarvoor. Edwin heeft geen idee waar het aan ligt, tot hij het volgende krantenartikel leest.

Nederlandse werknemers hebben in 2011 gemiddeld bijna 5 uur per week besteed aan privé bellen, surfen en e-mailen tijdens werktijd. Dat is een uur meer dan vorig jaar. Het zakelijk bellen en mailen in de eigen tijd is met 2,4 uur per week gelijk gebleven.

“De financiële schade voor de werkgevers is enorm. Bij een bedrijf met 100 man personeel betekent dat een gemiddeld verlies van zo'n duizend uur productie per maand.” Dit zei een vertegenwoordiger van de werkgevers.

- 1p **41** De 10 werknemers van Edwin maken nu 500 opdrachten per 4 weken. Edwin wil graag weten hoeveel opdrachten er per werknemer worden afgehandeld.
→ Bereken de arbeidsproductiviteit per werknemer per week. Schrijf je berekening op.
- 1p **42** Edwin vindt de arbeidsproductiviteit van zijn werknemers laag. Hierdoor is de kostprijs van zijn product hoog.
→ Geef een verklaring waarom een lage arbeidsproductiviteit leidt tot een hoge kostprijs.
- 1p **43** De arbeidsproductiviteit is laag. Thomas, een collega van Edwin, zegt dat een hogere arbeidsproductiviteit leidt tot een hogere welvaart. Hieronder staan drie tussenstappen.
1 lagere arbeidskosten per product
2 lagere verkoopprijs
3 stijging van de koopkracht
In welke regel staan de tussenstappen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtegang ontstaat?
A hogere arbeidsproductiviteit → 1 → 2 → 3 → hogere welvaart
B hogere arbeidsproductiviteit → 1 → 3 → 2 → hogere welvaart
C hogere arbeidsproductiviteit → 2 → 1 → 3 → hogere welvaart
D hogere arbeidsproductiviteit → 2 → 3 → 1 → hogere welvaart
E hogere arbeidsproductiviteit → 3 → 1 → 2 → hogere welvaart
F hogere arbeidsproductiviteit → 3 → 2 → 1 → hogere welvaart

- 1p **44** Edwin leest in het krantenartikel ook nog: “Werkgevers durven vaak niet op te treden, omdat ze bang zijn dat werknemers dan weglopen.” Edwin begrijpt dit wel. Het is namelijk op het moment moeilijk om aan personeel te komen. Welke situatie op de arbeidsmarkt is er kennelijk? Er is in verhouding
- A veel vraag naar arbeid en veel aanbod van arbeid.
  - B veel vraag naar arbeid en weinig aanbod van arbeid.
  - C weinig vraag naar arbeid en veel aanbod van arbeid.
  - D weinig vraag naar arbeid en weinig aanbod van arbeid.
- 1p **45** Edwin wil maatregelen gaan nemen om de arbeidsproductiviteit per uur te verhogen.
Door welke maatregel zal de arbeidsproductiviteit toenemen?
- A arbeidsverdeling toepassen
  - B meer personeel aannemen
  - C meer verschillende opdrachten uitvoeren
  - D werknemers meer dagen laten werken
- 2p **46** Edwin heeft een aantal veranderingen doorgevoerd. De werknemers hebben nog maar beperkt toegang tot internet en de opstelling van de werkplekken zorgt ervoor dat er efficiënter gewerkt kan worden. Door de nieuwe maatregelen wordt de arbeidsproductiviteit enorm verbeterd. De 10 werknemers kunnen een jaar later 900 opdrachten per 4 weken uitvoeren. Enige tijd later blijkt echter dat er maar 540 opdrachten per 4 weken verkocht kunnen worden.
→ Hoeveel werknemers moet Edwin ontslaan als hij zijn productie wil aanpassen aan de vraag? Schrijf je berekening op.
- 2p **47** Een andere oplossing voor een hogere arbeidsproductiviteit die Edwin bedacht heeft, is invoering van prestatieloon.
Hierbij zullen de werknemers een basisloon ontvangen en daar bovenop een bonus per afgemaakte opdracht.
→ Geef een voordeel en een nadeel voor Edwin van het prestatieloon.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.